

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-16>

УДК 351.72

Наталія ГАВКАЛОВА

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

<https://orcid.org/0000-0003-1208-9607>

Максим ТАБАЦЬКИЙ

Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

<https://orcid.org/0009-0004-5153-6355>

Костянтин ШВАБІЙ

Державний податковий університет

<https://orcid.org/0000-0002-4837-391X>

РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ПОДАТКОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

У статті визначено сутність, функції і види державного фінансового контролю. Державний фінансовий контроль – це складова частина управління економічними об'єктами та процесами, що полягає в спостереженні за об'єктом з метою перевірки відповідності об'єкта спостереження бажаному та необхідному стану, передбаченому. Визначено завдання державного фінансового контролю. Виокремлено основні функції державного фінансового контролю. Розглянуто основні проблеми та необхідність вдосконалення системи державного фінансового контролю в Україні та досліджено діяльність Державної контрольно-ревізійної служби в сфері фінансового контролю. Досліджено теоретичні засади визначення суті, ролі та місця державного фінансового контролю в системі фінансової діяльності держави, як органічної складової ринкової економіки – важливого фактору досягнення балансу між ринковими відносинами і державним регулюванням для досягнення стратегічного ефекту за наслідками їх взаємодії. Зазначено, що необхідним є формування такої системи, яка могла б реагувати на чисельні проблеми ринкової економіки та державної фінансової політики й охоплювала б усі рівні економіки, була би цілісною, побудованою на єдиних методологічних і організаційних засадах. Доведено необхідність приведення державного фінансового контролю та аудиту використання державних коштів до міжнародних стандартів державного фінансового контролю, що дасть можливість удосконалити керування бюджетними процесами на усіх рівнях бюджетів, взаємодію і узгодженість контролюючих органів при здійсненні контрольних заходів та прийнятті управлінських рішень. Розроблено механізм державного фінансового контролю і його структура, який дозволить забезпечити високий ступінь підготовки проведення і реалізації матеріалів контрольних заходів. З врахуванням запропонованого механізму очевидним стала залежність методів державного фінансового контролю і їх сутності від форми контролю. Запропоновано заходи щодо вдосконалення державного фінансового контролю. Визначено організаційну структуру єдиної системи державного фінансового контролю.

Ключові слова: фінансовий контроль, фінансово-бюджетна дисципліна, Державна контрольно-ревізійна служба, Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю.

Natallia GAVKALOVA, Maksym TABATSKYI

Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics

Kostiantyn SHVABII

State Tax University

DEVELOPMENT OF STATE FINANCIAL CONTROL IN THE TAX SYSTEM OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF INNOVATIVE TRANSFORMATIONS

The article defines the essence, functions, and types of state financial control. State financial control is an integral part of the management of economic objects and processes, which consists of observing the object to verify the compliance of the object of observation with the desired and necessary state. The task of state financial control is defined. The main functions of state financial control are highlighted. The main problems and the need to improve the system of state financial control in Ukraine were considered, and the State Control and Audit Service's activity in financial control was investigated. The theoretical principles of determining the essence, role, and place of state financial control in the system of financial activity of the state have been studied as an organic component of the market economy - an essential factor in achieving a balance between market relations and state regulation in order to achieve a strategic effect based on the consequences of their interaction. It was noted that it is necessary to form such a system that could respond to the numerous problems of the market economy, and state financial policy would cover all levels of the economy and would be integrally built on uniform methodological and organizational principles. The need to bring state financial control and audit of the use of state funds to international standards of state financial control has been proven, which will make it possible to improve the management of budget processes at all levels of budgets, interaction, and coordination of control bodies in the implementation of control measures and management decisions. A mechanism of state financial control and its structure has been developed, ensuring a high degree of preparation for conducting and implementing materials for control measures. It became evident that the methods of state financial control and their essence depend on the form of control considering the proposed mechanism. Measures to improve state financial control are proposed. The organizational structure of the unified system of state financial control is defined.

Key words: financial control, financial and budgetary discipline, State Control and Audit Service, Concept of development of state internal financial control.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Ефективне функціонування державних фінансів, раціональний розподіл і використання ресурсів, динамічний розвиток вітчизняної економіки передбачають необхідність проведення постійного фінансового контролю з боку держави.

На сьогодні у всьому світі контроль державних фінансів розглядають відповідно до його справжньої цінності – виокремлення та підтвердження ролі і значення держави у регулюванні розвитку економіки та зростанні добробуту суспільства. Становлення інституту державного фінансового контролю (далі – ДФК) в Україні, яке відбувалося одночасно із процесом державотворення і формуванням соціально орієнтованої ринкової економіки, недостатність належної уваги до забезпечення ефективності системи державного фінансового контролю зумовила потребу в дослідженні цієї проблематики.

Формулювання цілей статті

Мета статті полягає у дослідженні системи фінансового контролю в Україні, її основних проблем та визначенні перспектив покращення стану державного фінансового контролю.

Аналіз досліджень та публікацій

Ретроспективний огляд теоретичних та практичних аспектів методології і організації фінансового контролю свідчить, що проблеми розвитку фінансового контролю на макро– та мікрорівні досліджували відомі українські вчені, окрема: В. Базилевич, О. Барановський, І. Басанцов, О. Василик, Т. Васильєва, Н. Виговська, В. Геєць, В. Глушенко, В. Дем'янишин, І. Дрозд, В. Загорський, Л. Іващенко, Є. Іонін, М. Каленський, О. Кириленко, О. Кириченко, О. Ковалюк, В. Кравченко, А. Крисоватий, М. Крупка, В. Корнєєв, Л. Лисяк, Е. Лібанова, С. Лобозинська, А. Мамишев, І. Микитюк, В. Невідомий, Ю. Пасічник, Н. Рубан, В. Рудницький, С. Пирожков, В. Савченко, Л. Савченко, В.Симоненко, О. Стефанишин, І. Стефанюк, В. Федосов, М. Чумаченко, О. Шевчук та ін.

Незважаючи на здобутки зазначених вчених, необхідно визнати, що у своїх публікаціях науковці здебільшого розглядають окремі практичні аспекти організації і функціонування державного фінансового контролю. Дослідження монографічної літератури дало можливість виявити, що серед науковців немає спільної думки передусім, з вихідних понять контролю, фінансового контролю та їх механізмів. Тому основну увагу в роботі зосереджено на теоретичних і методичних аспектах створення єдиної системи державного фінансового контролю, формування її як цілісної системи, вдосконалення законодавчої бази та визначення і утвердження вищого органу державного фінансового контролю.

Виклад основного матеріалу дослідження

Складні економічні процеси, які сьогодні відбуваються практично у всіх країнах світу, істотно стримують розвиток такого важливого складника державного управління, як фінансовий контроль.

Державний фінансовий контроль - це складова частина управління економічними об'єктами та процесами, що полягає в спостереженні за об'єктом з метою перевірки відповідності об'єкта спостереження бажаному та необхідному стану, передбаченому законами, положеннями, інструкціями, іншими нормативними актами. Державний фінансовий контроль здійснюють Верховна Рада, Кабінет Міністрів, Національний банк, Міністерство фінансів, Фонд державного майна, Рахункова палата, Державна податкова служба та інші державні органи згідно з чинним законодавством України [8].

Державний контроль має глибокі історичні корені у всьому світі. В усіх демократичних країнах здавна склалися і досить успішно взаємодіють системи бюджетно–фінансового, адміністративного та державного контролю, функціонує розгалужена мережа контролюючих органів. Залежно від специфіки форм державного устрою та управління, національних традицій вони будуються по–різному [2].

Основне завдання системи державного контролю полягає у підвищенні ефективної діяльності органів державної влади щодо захисту інтересів держави та її громадян шляхом посилення відповідальності цих органів та їх посадових осіб за виконання покладених на них обов'язків. Такий контроль за своєю сутністю може і повинен здійснюватися від імені держави спеціальними органами контролю, не пов'язаними будь–якими іншими функціями.

Державний фінансовий контроль є однією з найбільш важливих функцій державного управління, яка полягає у сприянні реалізації фінансової політики держави, забезпеченні процесу формування і ефективного використання фінансових ресурсів держави для досягнення поставлених нею цілей у сфері розподільчих відносин [4].

Аналіз наукової літератури з питань визначення сутності державного фінансового контролю засвідчує, що його розглядають як: а) функцію державного управління; б) діяльність органів державної влади і управління; в) реалізацію права держави захищати свої фінансові інтереси.

Метою державного фінансового контролю в ринковій економіці є сприяння зростанню та розвитку різноманітних секторів і галузей економіки завдяки здійсненню спостереження за досягненням цільових орієнтирів та перевірки дотримання обмежувальних параметрів фінансово–економічного розвитку національного господарства на мікро– та макроекономічних рівнях [3].

Державний фінансовий контроль з усіма його складовими у практичному аспекті слід розглядати як багатоаспектну систему спостереження і перевірки законності, доцільності, раціональності та ефективності процесів формування і використання фінансових ресурсів на будь-якому рівні управління для оцінки ефективності прийнятих управлінських рішень і досягнення на цій основі економічного прогресу. Для повноти і цілісності він повинен доповнюватися контролем за використанням державної власності.

Державний фінансовий контроль найповніше розкриває свою сутність через такі функції як: інформаційну, профілактичну та мобілізуючу (рис. 1).

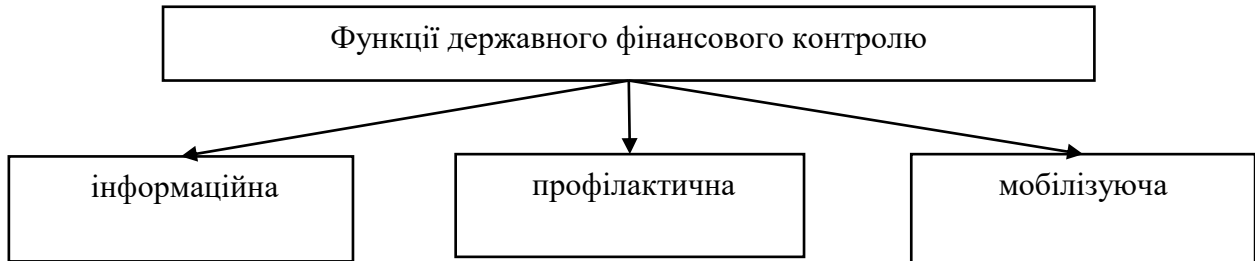

Рис. 1. Функції державного фінансового контролю

Із вище зазначеного можна зробити висновок, що функції державного фінансового контролю розкривають сукупність економічних взаємовідносин між суб'єктами контролю (державними органами влади, юридичними та фізичними особами) з приводу здійснення контрольних заходів в частині забезпечення функціонування суб'єктів господарювання та ефективного використання бюджетних коштів.

Виходячи з сутності досліджуваних понять та на основі проведеного аналізу розроблено механізм державного фінансового контролю (рис. 2), який дозволить забезпечити високий ступінь підготовки проведення і реалізації матеріалів контрольних заходів.

З врахуванням запропонованого механізму очевидним є залежність методів державного фінансового контролю і їх сутності від форми контролю.

На сьогоднішньому етапі державотворення світова практика свідчить, що ефективний державний фінансовий контроль – це найважливіша умова існування сильної держави та важливий фактор державного будівництва. Тому закономірно, що процеси щодо зміцнення державності, які відбуваються останніми роками, об'єктивно пов'язані з необхідністю підвищення ролі в цьому контексті всіх видів фінансового контролю, особливо державного [1].

Необхідним є формування такої системи, яка могла б реагувати на чисельні проблеми ринкової економіки та державної фінансової політики й охоплювала б усі рівні економіки, була би цілісною, побудованою на єдиних методологічних і організаційних засадах. Нині здійснюється, з урахуванням накопиченого теоретичного та практичного досвіду, формування системи державного фінансового контролю, підвищення його дієвості й ефективності. Актуальність цієї проблеми полягає ще й в тому, що її вирішення сприятиме успіху адміністративної реформи, яка проводитиметься в державі. Крім цього, створення чіткої системи державного фінансового контролю, визначення місця та ролі органів державного фінансового контролю в єдиній його системі, загальних принципів і механізмів їх організації та функціонування має забезпечити уніфікацію і узгодженість контролю державних фінансів [5].

Формування єдиної системи державного фінансового контролю, на наш погляд, не можливе без урахування як діючої законодавчої та нормативно-правової бази, так і напрацьованих пропозицій щодо: формування та зміцнення незалежного фінансового контролю, правових основ його здійснення, структури й організації; формування єдиної системи державного фінансового контролю у відповідності до мети її створення; законодавчого визнання Рахункової палати України вищим органом державного фінансового контролю з наданням повноважень координаційного центру в системі органів фінансового контролю; розмежування повноважень органів державного фінансового контролю при проведенні контрольної-ревізійної та експертно-аналітичної діяльності; вдосконалення і координації діяльності контролюючих органів у єдиній системі державного фінансового контролю.

Таким чином, при формуванні єдиної системи державного фінансового контролю основними мають стати такі складові: сукупність органів державного фінансового контролю; взаємовідносини між цими органами й органами державної влади; встановлення ієрархії контролюючих органів; перелік об'єктів контролю; визначення підконтрольних суб'єктів; перелік інструментарію (форм, методів, засобів тощо), які можуть бути застосовані конкретними суб'єктами контролю; права, обов'язки, відповідальність суб'єктів контролю і підконтрольних об'єктів [7].

Виходячи з цього, державний фінансовий контроль повинен передбачати і забезпечувати виконання наступних завдань: організацію та здійснення контролю за своєчасним виконанням дохідних і видаткових статей державного та місцевих бюджетів; оцінку обґрунтованості дохідних і витратних статей державного бюджету та державних цільових фондів; оцінку ефективності і доцільності витрачання державних коштів;

забезпечення дотримання правил здійснення операцій з валютою та валютними цінностями; попередження правопорушень у фінансовій сфері; забезпечення фінансової безпеки держави; контроль за виконанням міжнародних фінансових зобов'язань держави, станом державного боргу; контроль за дотриманням бюджетного, податкового, митного, валютного законодавства; оцінку ефективності діяльності головних розпорядників бюджетних коштів щодо використання державних коштів; аналіз виявлених відхилень від установлених показників державного бюджету і підготовку пропозицій, що спрямовані на їх усунення[9-10].

Рис. 2. Механізм державного фінансового контролю і його структура

Також, можна виділити такі основні недоліки державного фінансового контролю [6]:

1. Переважна більшість контрольних процедур має фіскальний характер. На практиці найчастіше використовують ревізію та перевірку. Ці методи дають змогу лише виявити фінансові порушення, констатувати негативні явища, але не дають змогу запобігти їм чи вивчити причини їх виникнення.

2. Переважання заходів подальшого (наступного) контролю. Існуючі процедури попереднього та поточного контролю (які, як свідчить досвід зарубіжних країн, є найбільш дієвими) у межах діючої системи фінансового контролю є досить слабкими та нерегульованими.

3. Неусвідомлення важливості внутрішнього фінансового контролю як в системі управління державними фінансами, так і керівниками підприємств, установ, організацій.

4. Зростання фінансових порушень у сфері використання бюджетних коштів.

5. Нерегульованість діяльності та перетин функцій суб'єктів фінансового контролю.

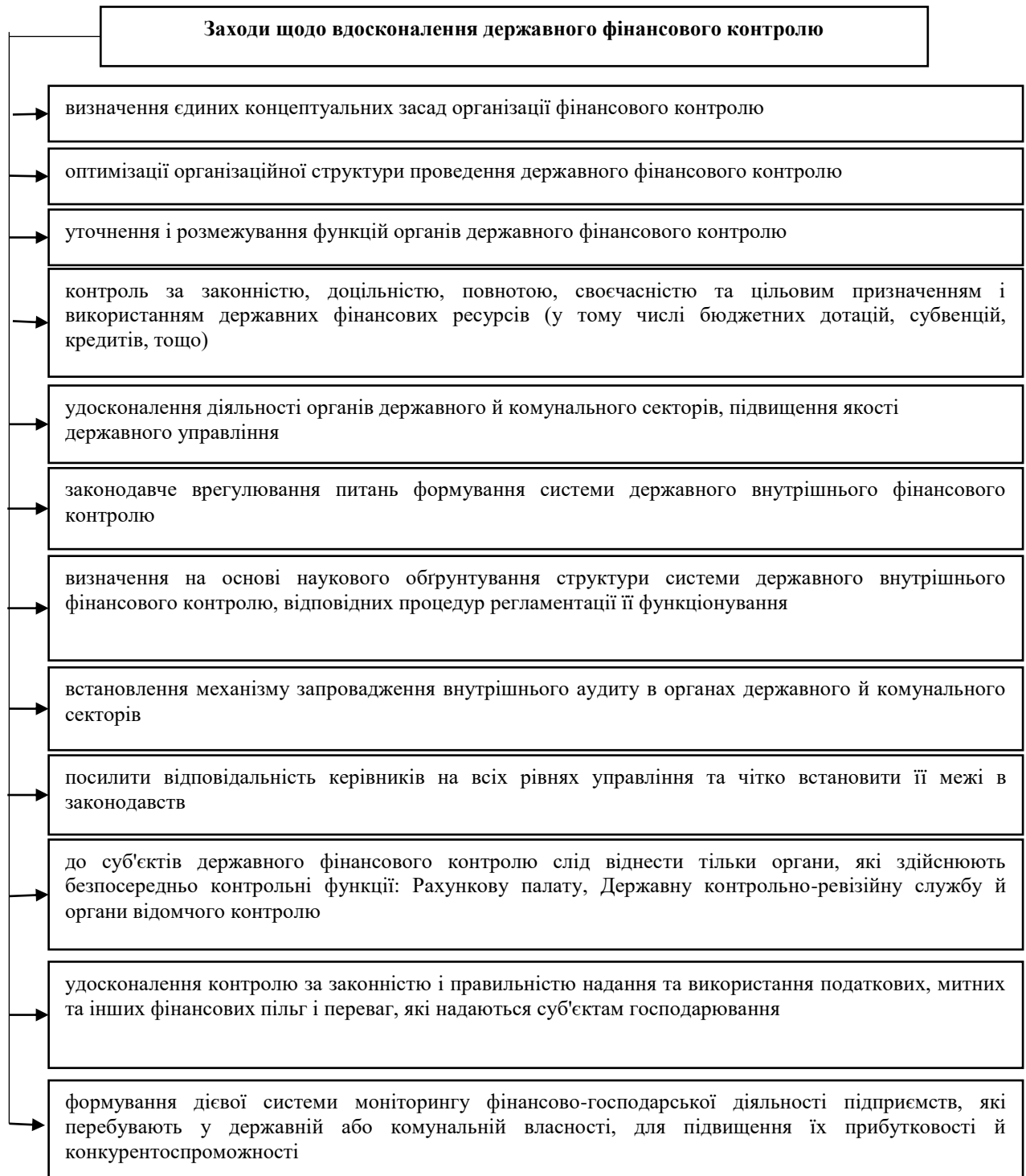

Рис. 3. Заходи щодо вдосконалення державного фінансового контролю

Також, на сьогодні, одним із головних недоліків діючої системи державного фінансового контролю в Україні є її змістовна й організаційна роздрібненість на окремі ізольовані ланки, відсутність єдиної методологічної бази та технології здійснення державного фінансового контролю, спільного інформаційного простору контрольних органів. Усе це перешкоджає розробленню ефективної політики, у результаті чого в Україні досі відсутній базовий закон про основи державного фінансового контролю, норми якого б нарешті чітко визначили сутність державного фінансового контролю, його предмет та види, форми, способи і методи його проведення, дали б однозначні визначення контрольної перевірки та інших контрольних заходів [2].

Для вдосконалення чинної системи внутрішнього фінансового контролю, на нашу думку, невідкладними мають стати такі заходи (рис. 3).

Із вищезазначеного можна зробити висновок, що в країні склалася, з одного боку, надмірно розгалужена, а з іншого - недостатньо мобільна та дієздатна система органів державного фінансового контролю. Серед усіх проблем, пов'язаних із здійсненням державного фінансового контролю, центральне місце, на нашу думку, посідає проблема ефективності використання бюджетних коштів і державної власності та ефективності самого державного фінансового контролю.

Досить важливим питанням побудови організаційної структури єдиної системи державного фінансового контролю є її інформаційне та програмне забезпечення. На сьогодні в Україні відсутній єдиний інформаційний центр органів державного фінансового контролю та має місце організаційна розпорошеність наявних інформаційних ресурсів в цих органах; невідповідність складу та наповнення інформаційних ресурсів сучасним вимогам до організації роботи контролюючих органів; відсутність єдиної системи класифікації та кодування інформації; відсутність нормативно-правового забезпечення; методологічна неузгодженість процесів обміну інформацією [10].

На нашу думку, на заваді створенню ефективної системи електронного обміну інформацією між органами державного фінансового контролю та іншими органами виконавчої влади стало використання ними різних, неадаптованих один до одного програмних продуктів і наявність міжвідомчого бар'єру щодо обміну інформацією як на центральному, так і на місцевому рівнях. Враховуючи все вищезазначене, вважаємо за доцільне створення єдиної державної інформаційно-аналітичної системи державного фінансового контролю, як складової організаційної структури єдиної системи державного фінансового контролю [13].

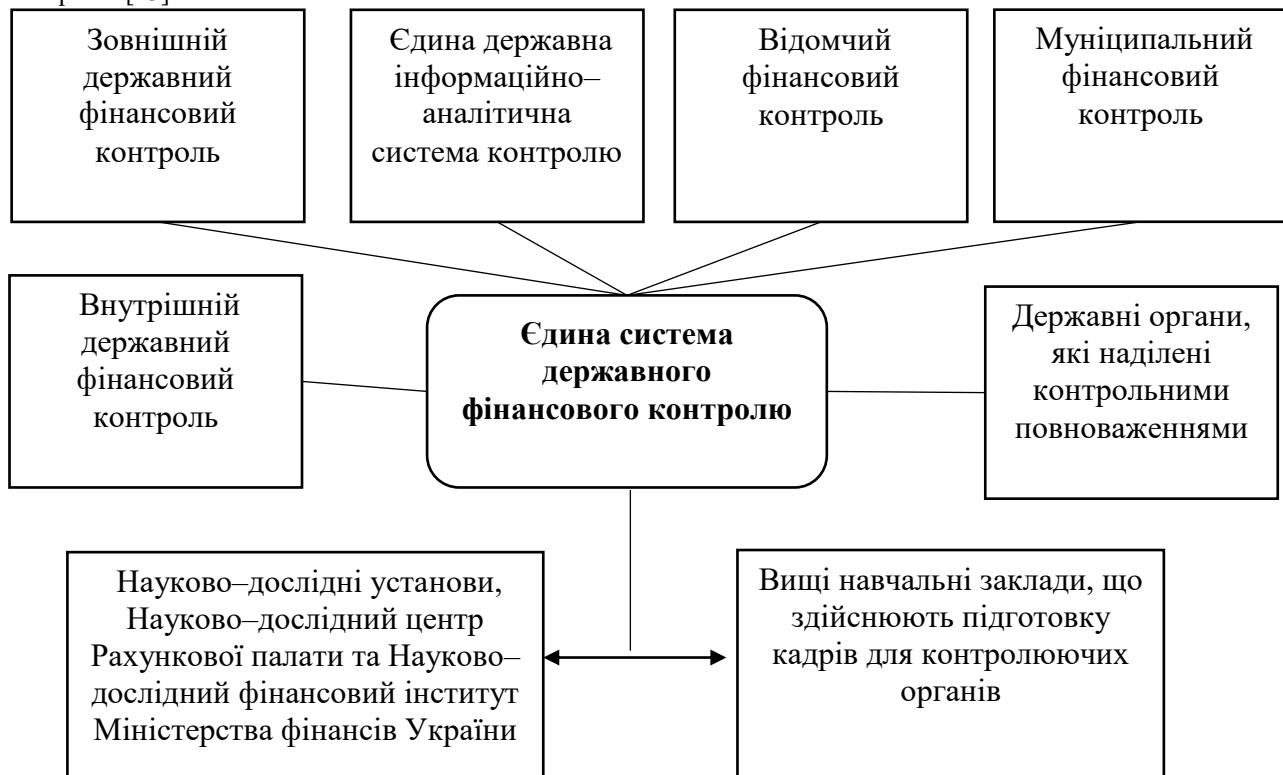

Рис. 4. Склад єдиної системи державного фінансового контролю

Крім того, як зазначалося вище, система державного фінансового контролю в Україні не має належного наукового та кадрового забезпечення в частині впровадження в практику сучасного вітчизняного та зарубіжного досвіду роботи в сфері фінансового контролю і аудиту, що обумовлено відсутністю спеціалізованого вищого та наукового навчального закладу, призначеного для задоволення потреб системи державного фінансового контролю в системних наукових і методичних розробках, підготовці та підвищенні

кваліфікації відповідних кадрів. А це, в свою чергу, ставить питання про необхідність включення в організаційну структуру єдиної системи державного фінансового контролю науково-дослідних і вищих навчальних закладів [14].

З урахуванням цього, на нашу думку, організаційна структура єдиної системи державного фінансового контролю може мати вигляд, представлений на рисунку 4.

Отже, підсумовуючи вищенаведене, контроль як завершальна стадія циклу управління водночас є й «предтечею» його нового циклу. Без цього безперервний цикл «розірветься», тобто управління як такого не буде. Нині в Україні створено та функціонує безліч державних органів і служб фінансового контролю. Серед них органи Казначейства, Держфінінспекції, Міністерство фінансів, податкові й митні, контролюючі органи головних розпорядників бюджетних коштів, Національний банк України та його територіальні органи, Рахункова палата України. Проте, треба визнати, що чітке розмежування завдань, повноважень між ними поки що відсутнє. Немає й ясності в питанні взаємодії всіх контролюючих органів як між собою, так і з інститутом аудиту, який оперує поза системою державного фінансового контролю.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

На сучасному етапі розвитку економіки організація дієвого фінансового контролю за повнотою формування та своєчасністю надходження державних доходів, а також за законністю й ефективністю використання бюджетних коштів та розпорядженням державною власністю стає одним із напрямів сучасної економічної політики.

Для успішної ж реалізації перспективних напрямів державного фінансового контролю потрібно поліпшувати його нормативно-правове, організаційно-методичне, інформаційно-аналітичне, фінансове, кадрове і технічне забезпечення.

Завдання ж підвищення результативності й ефективності державного фінансового контролю потребує: уточнення його теоретико-методологічних засад, розробки науково обґрунтованої концепції його розвитку і створення єдиної системи, прийняття закону про його єдину систему, уніфікації та встановлення реального пріоритету норм чинного законодавства, докорінного вдосконалення правозастосовної практики в країні, підвищення рівня координації роботи контролюючих і правоохоронних органів, посилення превентивної функції контролю, вдосконалення методичного, кадрового, інформаційно-аналітичного і технічного забезпечення контролюючих органів, зростання захищеності і престижності праці їх працівників, розробки і використання критеріїв і показників ефективності їх діяльності.

Література

1. Войтов С.Г. Сучасна зумовленість та пробле" ми становлення національної системи митного поста" удиту / С.Г. Войтов // Формування системи митно" го аудиту України: матеріали наук."практ. семін. — Хмельницький: Державний науково"дослідний інсти" тут митної справи, 2013. — С. 35—39.
2. Грицюк І.В. Фінансовий контроль формування і використання коштів місцевих бюджетів. Дис. канд.екон.наук: 08.00.08. // І.В. Грицюк. — Чернівці: 2010.
3. Дейнеко Є. В. Реформування системи держав" ного фінансового контролю в Україні / Є. В. Дейне" ко // Вісник ЖДТУ. — 2012. — № 1. — С. 61—64. — (Серія "Економічні науки")
4. Дікань Л.В. Фінансовий контроль: теорія та методологія : монографія / Л.В. Дікань, Ю.О. Голуб, Н.В. Синюгіна. — Харків : Вид-во ХНЕУ, 2009. — 92 с.
5. Жовніренко О.В. Фінансовий контроль діяльності сільськогосподарських підприємств. Дис. канд.екон.наук: 08.00.09. // О.В. Жовніренко. — К.: 2011.
6. Іголкін І.В. Роль транспарентності бюджетних відносин у системі управління державними фінансами / І.В. Іголкін // Наукові праці НДФІ. — 2016. — № 1(74). — С. 50—67.
7. Микитюк І.С. Теоретичні положення концепції єдиної системи державного фінансового контролю / І.С. Микитюк // Вісник КНТЕУ. — 2007. — № 1. — С. 63—68.
8. Плескач В. Фінансовий контроль у контексті трансформаційних процесів економіки / В. Плескач // Фінанси України. — 2010. — № 6. — С. 85.
9. Слободяник Ю.Б. Державний аудит в Україні: теорія, методологія, організація. Дис. канд.екон.наук: 08.00.09. // Ю.Б. Слободяник. — Одеса: 2014
10. Сментина Н.В. Особливості методології стратегічного планування в системі державного управління соціально-економічним розвитком територій / Н.В. Сментина // Вісник СумДУ. Серія «Економіка». — 2013. — № 4. — С. 67—80.
11. Футоранська Ю. Передумови та шляхи реформування системи державного внутрішнього фінансового контролю в Україні / Ю. Футоранська // Фінанси України. — 2007. — № 9. — С. 151. 8. [Електронний ресурс]. — Доступний з <http://www.dkrs.gov.ua>
12. Шевченко Н.В. Механізм оцінки ефективності державного фінансового контролю в Україні: авто" реф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 "Гроші, фінанси і кредит / Н.В. Шевченко. — Суми, 2011. — 21 с

References

1. Voitov C.H. Suchasna zumovenist ta proble" my stanovlennia natsionalnoi systemy mytnoho posta" udytu / C.H. Voitov // Formuvannia systemy mytno" ho audytu Ukrainy: materialy nauk."prakt. semin. — Khmelnytskyi: Derzhavnyi naukovy"doslidnyi insty" tut mytnoi spravy, 2013. — S. 35—39.
2. Hrytsiuk I.V. Finansovyi kontrol formuvannia i vykorystannia koshtiv mistsevykh biudzhativ. Dys. kand.ekon.nauk: 08.00.08. // I.V. Hrytsiuk. — Chernivtsi: 2010.
3. Deineko Ye. V. Reformuvannia systemy derzhav" noho finansovoho kontroliu v Ukraini / Ye. V. Deine" ko // Visnyk ZhDTU. — 2012. — № 1. — S. 61—64. — (Serii "Ekonomichni nauky")
4. Dikan L.V. Finansovyi kontrol: teoriia ta metodolohiia : monohrafiia / L.V. Dikan, Yu.O. Holub, N.V. Syniuhina. — Kharkiv : Vyd-vo KhNEU, 2009. — 92 s.
5. Zhovnireno O.V. Finansovyi kontrol diialnosti silskohospodarskykh pidpriemstv. Dys. kand.ekon.nauk: 08.00.09. // O.V. Zhovnireno. — K.: 2011.
6. Iholkin I.V. Rol transparentnosti biudzhetykh vidnosyn u systemi upravlinnia derzhavnymy finansamy / I.V. Iholkin // Naukovi pratsi NDFI. — 2016. — № 1(74). — S. 50—67.
7. Mykytiuk I.S. Teoretychni polozhennia kontseptsii yedynoi systemy derzhavnoho finansovoho kontroliu / I.S. Mykytiuk // Visnyk KNTEU. — 2007. — № 1. — S. 63—68.
8. Pleskach V. Finansovyi kontrol u konteksti transformatsiinykh protsesiv ekonomiky / V. Pleskach // Finansy Ukrainy. — 2010. — № 6. — S. 85.
9. Slobodianyk Yu.B. Derzhavnyi audyt v Ukraini: teoriia, metodolohiia, orhanizatsiia. Dys. kand.ekon.nauk: 08.00.09. // Yu.B. Slobodianyk. — Odesa: 2014
10. Smentyna N.V. Osoblyvosti metodolohii stratehichnoho planuvannia v systemi derzhavnoho upravlinnia sotsialno-ekonomichnym rozvytkom terytorii / N.V. Smentyna // Visnyk SumDU. Serii «Ekonomika». — 2013. — № 4. — S. 67—80.
11. Futoranska Yu. Peredumovy ta shliakhy reformuvannia systemy derzhavnoho vnutrishnoho finansovoho kontroliu v Ukraini / Yu. Futoranska // Finansy Ukrainy. — 2007. — № 9. — S. 151. 8. [Elektronnyi resurs]. — Dostupnyi z <http://www.dkrs.gov.ua>
12. Shevchenko N.V. Mekhanizm otsinky efektyvnosti derzhavnoho finansovoho kontroliu v Ukraini: avto" ref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ekon. nauk: spets. 08.00.08 "Hroshi, finansy i kredyt / N.V. Shevchenko. — Sumy, 2011. — 21 s